

Vergaderjaar 2017–2018

19 291

Parlementaire Assemblée van de NAVO

X/ Nr. 56

VERSLAG VAN DE JAARLIJKSE ZITTING 2017

Vastgesteld 8 november 2017

1. Inleiding

Van 6 tot en met 9 oktober 2017 hebben tien leden van de NAVO-delegatie deelgenomen aan de jaarlijkse plenaire vergadering van de assemblee, die dit jaar in het Roemeense parlement in Boekarest plaatsvond. Het betrof de Eerste Kamerleden **Van Apeldoorn** (SP), **Van Kappen** (VVD), **Schaper** (D66), **Faber-Van de Klashorst** (PVV), **Knip** (VVD) en **Martens** (CDA) en de Tweede Kamerleden **Ten Broeke** (VVD, waarnemend delegatieleider), **Knops** (CDA), **De Roon** (PVV) en **Van den Bosch** (VVD). Alle actuele thema's die spelen binnen het Atlantisch bondgenootschap, passeerden de revue tijdens deze sessie. Speciale aandacht was er daarbij, vanwege de vergaderlocatie, voor de voortdurende spanningen met Rusland en het commitment van de NAVO aan de Oost-Europese lidstaten. De assemblee nam onder meer resoluties aan over een evenredige verdeling van de lasten binnen de NAVO («burden sharing»), over NAVO-EU samenwerking, over Afghanistan en over de veiligheid in de regio van de Zwarte Zee¹. Er vond een apart bilateraal overleg plaats tussen de Nederlandse en Roemeense delegaties.

In Boekarest is de delegatie op uitstekende wijze ontvangen door de Nederlandse ambassadeur, mevrouw Ronner-Grubačić. Zij heeft de leden voorafgaand aan en tijdens de sessie uitgebreid van informatie voorzien, waarvoor de delegatie haar erkentelijk is.

2. Standing Committee

In de vergadering van delegatieleiders was één van de belangrijkste beslispunten hoe zou worden omgegaan met het aanbod van het Oekraïense parlement om de Voorjaarszitting van de assemblee in 2019 te organiseren. Een half jaar geleden had de Nederlandse delegatie bij monde van de heer **Ten Broeke** al laten weten kritisch te staan tegenover de mogelijkheid dat niet-lidstaten de organisatie van een assembleesessie voor hun rekening zouden nemen. Uit het oogpunt van «burden sharing» zouden parlementen uit de lidstaten zelf dit bij toerbeurt moeten doen. Inmiddels bleek het parlement van Slowakije bereid gevonden om de

¹ De acht aangenomen resoluties zijn te vinden op <https://nato-pa.int/content/resolutions>

Voorjaarszitting van 2019 te organiseren. Het Standing Committee besloot in aanvulling hierop dat de Oekraïense Rada wel de Voorjaarszitting van 2020 op zich kan nemen.

Een ander voorstel betrof het vervolg dat zou worden gegeven aan een rapport van het oud-lid Eijssink inzake een evenwichtiger vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in de assemblee. Het standing committee stemde in met meer aandacht voor het thema «gender» in rapporten, werkbezoeken en andere activiteiten van de assemblee, met speciale aandacht voor de wijze waarop lidstaten uitvoering geven aan VN-Veiligheidsraadsresolutie 1325. Maar een Duits voorstel om delegaties in de assemblee dwingend voor te schrijven dat zij meer vrouwelijke leden in hun gelederen moeten opnemen, haalde het mede op voorspraak van de heer **Van Kappen**, die de Nederlandse delegatie vertegenwoordigde, niet. Hij betoogde dat de assemblee daarmee feitelijk nationale parlementen zou verplichten om de portefeuille Defensie/Buitenlandse Zaken aan vrouwelijke parlementariërs te geven, een situatie die hij onwenselijk vond. Het Duitse voorstel kreeg onvoldoende steun om aangenomen te worden.

3. Bilateraal gesprek met de Roemeense commissies van Defensie uit Senaat en Lagerhuis

Op zaterdag 7 oktober vond op verzoek van de Roemeense delegatie een bilateraal overleg plaats met enkele leden van de Nederlandse delegatie over gemeenschappelijke onderwerpen van aandacht in de defensiesamenwerking tussen beide landen. Van Nederlandse zijde waren daarbij aanwezig de leden **Van Kappen**, **Schaper** en **Van den Bosch**. De Roemeense delegatie bestond uit zowel senatoren als afgevaardigden van het Lagerhuis. Zij hoopten dat het gesprek het begin zou kunnen zijn van een verdere, structurele dialoog tussen beide parlementen over defensiesamenwerking, niet alleen in de context van de NAVO, maar ook in EU-verband. Hoewel Roemenië voor Nederland geen strategische partner is op het gebied van defensiesamenwerking, is er in oktober 2016 wel een «letter of intent» getekend door beide ministers van Defensie op het gebied van uitwisseling van militaire inlichtingen en maritieme samenwerking. In aansluiting hierop is in februari 2017 een «memorandum of understanding» getekend tussen beide landen over de uitwisseling van vertrouwelijke militaire gegevens. De Roemeense parlementariërs gaven aan nu graag ook een samenwerkingsovereenkomst te willen sluiten tussen de defensiecommissies uit beide parlementen. Drie onderwerpen zouden daarbij voor Roemenië vooral interessant zijn om in de verdere dialoog met Nederland te bespreken: 1) maritieme samenwerking, 2) samenwerking op het gebied van training en 3) de relatie met Rusland. De heer **Van Kappen** gaf te kennen een voorstander te zijn van goed interparlementair overleg over defensiezaken. Hij stelde namens de delegatie een concept-verdrag met interesse tegemoet te zien; het Nederlands parlement zou een voorstel hiertoe van Roemeense zijde serieus bestuderen.

4. Plenaire zitting

Na drie dagen van commissievergaderingen over de zestien rapporten vond op maandag 9 oktober de plenaire zitting plaats. Daarin sprak onder andere de secretaris-generaal van de NAVO, Jens Stoltenberg. Hij begon zijn speech met te benadrukken dat het commitment van de NAVO aan Oost-Europa, en aan Roemenië in het bijzonder, rotsvast is. Als bewijs noemde hij de verschillende nieuwe multinationale battlegroups, zowel in Polen en de Baltische staten, als in Roemenië. De toegenomen aanwezigheid van de NAVO in het gebied van de Zwarte Zee, evenals de luchtpatrouilles boven Roemenië en Bulgarije, zijn onderdeel van een

tweesporenbeleid ten aanzien van Rusland: een sterke verdediging gekoppeld aan een zinvolle dialoog. Hij sprak over de aanwezigheid van de NAVO in Afghanistan, met 13.000 troepen van 39 verschillende landen, in het kader van de strijd tegen terrorisme. In dat verband is de alliantie inmiddels ook toegetreden tot de «Global Coalition to Defeat ISIS» en is een nieuwe «Intelligence Division» opgezet op het NAVO-hoofdkwartier. «Situational awareness» en informatiedeling zijn steeds belangrijker geworden in het bestrijden van de nieuwe dreigingen, waarbij het bondgenootschap zich zowel moet kunnen verdedigen tegen tweets als tanks, stelde de secretaris-generaal.

De heer Stoltenberg blikte vooruit op de NAVO-top van volgend jaar. De defensie-uitgaven in de lidstaten zullen dan wederom prominent op de agenda staan. Hij sprak positief over de algemene stijging van de defensie-uitgaven in de afgelopen drie jaar, alleen al 4,3% in 2017. Volgend jaar zullen acht lidstaten het afgesproken minimum van 2% van het Bruto Nationaal Product halen. Een gemakkelijke manier om defensiegeld efficiënter te besteden, zei hij, is door de fragmentatie van de Europese defensie-industrie tegen te gaan. Alleen al om deze reden moet de samenwerking tussen de EU en de NAVO verbeterd worden, vond hij. De heer **Van Apeldoorn** stelde een vraag aan de secretaris-generaal over de kosten-batenanalyse van de NAVO-operatie in Afghanistan. De oorlog in dat land heeft de afgelopen zestien jaar de Verenigde Staten alleen al 841 miljard dollar gekost. Er zijn duizenden doden gevallen, waaronder veel burgerslachtoffers. De Taliban is er nog, de wederopbouw van Afghanistan komt niet van de grond en het terrorisme is niet verslagen. Hoeveel meer mensen en geld moet de NAVO nog opofferen, voordat de doelen in Afghanistan gehaald zijn? Wat zijn überhaupt de indicatoren voor succes in dit land, zo vroeg de heer Van Apeldoorn. Secretaris-generaal Stoltenberg erkende dat de prijs van de operatie in Afghanistan hoog was. Het was beter geweest als de training van Afghaanse veiligheidstroepen eerder was begonnen. Maar de aanpak van de NAVO is sinds 2015 volledig veranderd. In plaats van 140.000 troepen zijn er nu 13.000, niet in gevechtsoperaties, maar als trainers en adviseurs. De Afghanen zijn nu zelf verantwoordelijk voor de veiligheid in hun land. Dit is volgens hem een veel duurzamere strategie dan in het verleden werd gehanteerd. Zo is onder andere het aantal slachtoffers onder NAVO-soldaten fors gedaald. Afghanistan is nog steeds geen veilig en stabiel land, maar het is ook niet meer de veilige haven voor terroristen, die het ooit was. De strategische doelen van de Taliban – het veroveren van provinciehoofdsteden en het destabiliseren van de regering van nationale eenheid – zijn niet gehaald. Maar de NAVO moet wel betrokken blijven bij het land, vond hij. De prijs van een vertrek uit Afghanistan is vele malen hoger dan de prijs die de NAVO betaalt door zich voorlopig nog te committeren aan het land.

President Iohannis van Roemenië betoogde dat Roemenië haar verantwoordelijkheid nam in de versterking van de oostflank van de alliantie, die in 2016 en 2017 gestalte heeft gekregen. Vanaf dit jaar besteedt Roemenië 2% van haar Bruto Nationaal Product aan defensie en het land implementeert alle capaciteitendoelen («capabilities targets»), die in de NAVO zijn afgesproken. Roemenië is «framework nation» voor een multinationale brigade ter versterking van de NAVO-aanwezigheid in de regio van de Zwarte Zee. In Afghanistan staat het land op de vierde plaats qua troepenbijdrage (en tweede als het gaat om speciale operaties). De NAVO-top van volgend jaar zou volgens de president in het teken moeten staan van het versterken van partnerschappen: het trans-Atlantische partnerschap, het partnerschap tussen de lidstaten onderling, het partnerschap met externe staten die met de NAVO willen samenwerken en, tot slot, het partnerschap met de Europese Unie. De aanwezigheid van NAVO-troepen op het grondgebied van de Oost-Europese lidstaten noemde hij specifiek als van groot belang in dit verband. De NAVO is

daarbij geen bedreiging voor Rusland, zo stelde hij. De NAVO wil een dialoog met de Russen, maar wel vanuit een sterke defensie en «deterrence» positie. De NAVO en de EU zijn daarbij wat Roemenië betreft complementair aan elkaar. Tot slot benadrukte hij dat de NAVO niet alleen een sterk bondgenootschap is door collectieve verdedigingsmaatregelen, maar ook door gedeelde waarden. Bescherming van die waarden, is een belangrijke opdracht voor parlementariërs, besloot hij.

De voorzitter van de Assemblee, Paolo Alli, die tijdens deze sessie voor een nieuwe, laatste termijn van een jaar herkozen werd, sprak in zijn speech een harde veroordeling uit van de Russische bezetting van de Krim en delen van Georgië en van Russische activiteiten in Transnistrië en de Donbas. Steun aan Oekraïne, Moldavië en Georgië draagt bij aan de verdediging van heel Europa, zo meende hij. Rusland probeert haar invloed uit te breiden van het hoge Noorden tot het Midden-Oosten, van de Westelijke Balkan tot in Azië. De NAVO moet alert en waakzaam blijven, zonder te escaleren, maar ook zonder haar belangen en waarden te compromitteren. Hij sprak specifiek over de zuidelijke flank van het bondgenootschap; de nieuwe «Strategic Direction South and Hub for the South» in Napels zijn een belangrijk signaal van het commitment van de alliantie aan deze regio. Als voorzitter van de Assemblee heeft Alli beloofd om vooral in te zetten om structurele samenwerking met de militaire leiding en commando's van de NAVO. Samenwerking met de landen in de zuidelijke perimeter van de NAVO is belangrijk; daarom zou Alli binnenkort in Caïro met de secretaris-generaal van de Arabische Liga spreken. Naast Afghanistan stond hij specifiek stil bij ontwikkelingen op de Westelijke Balkan en de recente toetreding van Montenegro tot het bondgenootschap. Europa is niet compleet zonder de volledige integratie van de Westelijke Balkan, stelde hij.

5. Commissierapporten

Er zijn tijdens de Najaarszitting zestien concept-rapporten² besproken. Deze waren in een eerste ronde al behandeld tijdens de «Spring Session» in Tbilisi (26 tot en met 29 mei 2017). Het ging om de volgende rapporten:

- *The State of Europe's Defence Industrial Base* (economische commissie, rapporteur Bockel, Frankrijk)
- *Assessing and Mitigating the Cost of Climate Change* (economische commissie, rapporteur Alfredsdottir, IJsland)
- *Economic Transition in the Western Balkans* (economische commissie, rapporteur Benyon, Verenigd Koninkrijk)
- *Maintaining NATO's Technology Edge: Strategic Adaptation and Defence Research & Development* (wetenschapscommissie, rapporteur Marino, Verenigde Staten)
- *The Internet of Things: Promises and Perils of a Disruptive Technology* (wetenschapscommissie, rapporteur Tonin, Slovenië)
- *The War in Syria and Iraq: Humanitarian Aspects* (civiele commissie, rapporteur Garriaud-Maylam, Frankrijk)
- *The Social Media Revolution: Political and Security Implications* (civiele commissie, rapporteur Cordy, Canada)
- *Advancing Stability in the Black Sea Region* (civiele commissie, rapporteur Schmidt, Duitsland)
- *Ballistic Missile Defence and NATO* (defensiecommissie, rapporteur Day, Canada)
- *The Space Domain and Allied Defence* (defensiecommissie, rapporteur Moon, Verenigd Koninkrijk)
- *NATO-EU Cooperation After Warsaw* (defensiecommissie, rapporteur Mesterhazy, Hongarije)

² De rapporten zijn integraal te vinden op deze website: <https://nato-pa.int/content/2017-annual-session-reports>

- *Afghanistan* (defensiecommissie, rapporteur Hellmich, Duitsland)
- *Russia: From Partner to Competitor* (politieke commissie, rapporteur Juknevičienė, Litouwen)
- *NATO and Security in the Arctic* (politieke commissie, rapporteur Connolly, Verenigde Staten)
- *Tackling the Challenges from the South* (politieke commissie, rapporteur Calha, Portugal)
- *Burden sharing revised* (politieke commissie, rapporteur Kalnins, Letland)

Het lid **Martens** trad in de wetenschapscommissie op als waarnemend speciaal rapporteur voor het rapport *Food and Water Security in the Middle East and North Africa*. Op de Voorjaarszitting was een eerdere versie van dit rapport nog gepresenteerd door de Turkse parlementariër Bak, maar hij was inmiddels vertrokken uit de assemblee. In haar presentatie beschreef zij dat in het Midden-Oosten en Noord-Afrika 5% van de wereldbevolking woont, terwijl men daar slechts toegang heeft tot 1% van de wereldwijde watervoorraad. De trans-Atlantische veiligheid wordt sterk beïnvloed door de veiligheidssituatie in deze regio; de voedsel- en watertekorten daar raken dus rechtstreeks aan de internationale veiligheid. Door ontwikkelingen op het gebied van demografie, klimaat en gewapende conflicten, zal de situatie in de regio waarschijnlijk alleen maar nijpender worden. Maar, zo constateerde mevrouw Martens, dit gebrek aan water en voedsel is niet zozeer het gevolg van schaarse voorraden, als wel van bestuurlijke crises en wanbeheer. In haar rapport onderzocht zij hoe overheden in de regio omgaan met de erfenis van decennia van mismanagement. De oplossing kan vaak worden gevonden in aanbodgerichte en marktgestuurde maatregelen, evenals in investeringen in de agrarische sector en regionale samenwerking. Daarbij gaat het vaak om noodzakelijke, maar politiek kwetsbare keuzes voor lange-termijn-winst in plaats van korte-termijn-voordelen.

6. Verkiezingen voor posities in de assemblee

Het Italiaanse parlamentslid Paolo Alli werd in Boekarest bij acclamatie herkozen als voorzitter van de Assemblee voor een termijn van een jaar. Vanuit de Nederlandse delegatie werd het lid **Knops** herkozen als voorzitter van de defensiecommissie. Het lid **Martens** werd gekozen als voorzitter van de wetenschapscommissie. Het lid **Knip** werd gekozen als vicevoorzitter van de economische commissie. Het lid **Van Kappen** werd gekozen als vicevoorzitter van de «subcommittee on transition and development» van deze economische commissie.

De fungerend voorzitter van de delegatie,
Ten Broeke

De griffier van de delegatie,
Westerhoff